

Les troballes de moneda carolíngia a l'àmbit Peninsular

ANNA M. BALAGUER

La substancial ampliació del nombre de troballes de moneda de tipus carolin-gi fetes a Catalunya o a la resta de la Península, que oferim avui, bé mereix un comentari global i una reflexió sobre el seu abast i transcendència.

Comtats Catalans

Fins fa ben poc temps les troballes de moneda carolíngia a Catalunya, fóssin o no de seca catalana, eren inexistents. Aquesta panoràmica no deixava, però, de preocupar-nos en observar que, d'una banda, hi havia almenys quatre tallers funcionant a Catalunya i, de l'altra l'evidència documental d'esments de pagaments expressats en moneda, des de la primera meitat del segle IX.

Tot això comença a variar substancialment amb l'aparició de les següents descobertes: un diner de Lluís el Pietós de la seca de Roda (Roses) a Empúries; un òbol de Narbona del mateix sobirà, trobat a Cerdanyola; un diner també de Lluís el Pietós, de Verdú, descobert en un indret no determinat de Catalunya i de dos òbols de Barcelona de Carles el Calb, de tipus desconegut fins aleshores, ambdós procedents de les proximitats de Barcelona¹.

A tota aquesta evidència, avui hi sumem: tres descobertes de diners a nom de Carles, amb monograma, atribuïts a Carles el Calb, però que algun d'ells bé podria correspondre a Carlemany; tots tres són de la seca de Melle, una de les més productives, i corresponen a les troballes de: Llivia, Vinça i demarcació de Girona.

1.- BALAGUER, A. M., «Troballes de moneda carolíngia a Catalunya» *Gaceta Numismática*, 84, pp. 143-4.

Tenim també la descoberta d'un òbol d'argent de Carles el Gros (884-887), de la seca de Tolosa. A més a Sant Julià de Ramis (Girona) fou trobat un òbol de transició de Barcelona (Crusafont 9-A).

Cal recordar, igualment, la troballa d'un tresoret procedent molt probablement de l'àrea de l'imperi carolingi que es correspon amb l'actual Catalunya. El tresor o la part de tresor que pogué ésser estudiat dóna la següent composició:

- diner de transició de Barcelona a nom de Carles (Crusafont 8-A).
- òbol similar (Crusafont 9-B).
- òbol de Carles el Gros (884-887) Tolosa. (Prou, 822).
- diner d'Odó (887-898). Tolosa. (Prou, 824 var).
- diner d'Odó (887-898). Peronne (Prou, 245 var).
- diner de Lluís el Cec (rei de Provença 887-928). Arle (Prou 882 var).

El conjunt fou estudiat i publicat per M. Crusafont, que situa l'amagatall del tresor en una data no més enllà del 898, donada la bona conservació dels diners d'Odó.

Finalment disposem de la informació d'un petit conjunt de 5 diners i un òbol de les seques de Bourges, Tolosa, Tours, Narbona, Melle i Pavia, trobat a Castell Roselló. G. Claustres, que publicà el tresor pensà que és del segle IX, però el Professor Grierson ens advertí que caldria una revisió del conjunt, ja que la presència de diners de Pavia i de Narbona fan pensar en una data més tardana².

Totes aquestes troballes de moneda carolíngia donen tot un sentit als esments de pagaments en moneda que comencem a trobar en la documentació en dates tan primerenques com el 823 i que aniran repetint-se al llarg de tot el segle.

Un primer recull de les referències més antigues disponibles, per comtats, ens dóna una idea de la presència de circulat monetari en aquest segle.

Pallars i Ribagorça

823, Venda d'una vinya al Castell de l'Areny per 9 sous³.

826, Venda d'una vinya i un trull a Orrit per 22 sous⁴.

834, Venda d'una terra a Alaó per 2 sous⁵.

838, Venda de la vila de Togoró per 22 sous⁶.

839, Venda d'alous a Elins per 25 sous⁷.

2.- Per a les referències exactes de totes aquestes troballes, Vid. la justificació i llistat adjunt al mapa que presentem.

3.- ABADAL, R. d'. *Catalunya Carolíngia*, III, «Els comtats de Pallars i Ribagorça», Barcelona 1955, doc. 5.

4.- Ibid. doc. 7

5.- Ibid. doc. 13

6.- Ibid. doc. 15

7.- BARAUT, C. «Els documents de l'Arxiu Capitolar de la Seu d'Urgell» *Urgellia II*, doc. 9).

Rosselló

861, 30 diners d'una venda⁸.

Barcelona

(860-862), donació al bisbe Frodoí del benefici del terç de la moneda per Carles el Calb, 878 confirmació de la donació⁹.

894, 10 sous d'una venda¹⁰.

Ausona

881, 2 sous d'una venda.

881, 10 diners d'una altra venda¹¹.

Cerdanya-Berga

881, 5 sous d'una venda¹².

Girona

891, 15 sous d'una venda¹³.

Els febles volums d'encunyació de la moneda carolíngia de seca catalana, que semblen deduir-se tant de l'evidència numismàtica com de la pràctica absència d'aquestes monedes a les troballes fetes a Catalunya, ens feren pensar que les necessitats de circulat havien d'ésser suplides per diners carolingis de seques d'enllà del Pirineus, algunes d'elles ben productives¹⁴.

Aquesta hipòtesi, mancada en principi d'una base de sustentació en les troballes, ha anat prenent força a mesura que han anat apareixent les informacions sobre troballes de moneda carolíngia de què ara disposem. El seguit de troballes que ara donem a conèixer no fa més que confirmar aquell punt de partida.

8.- MONSALVALVATJE I FOSSAS, F. *Noticias Históricas*, vol. XXI, doc. 8.

9.- ABADAL, R. d'. Op. cit. (*Catalunya Carolíngia...*), vol. I, doc. II.

10.- JUNYENT, E., *Diplomatari de la Catedral de Vic*, doc. 24.

11.- Ibid. doc. 2

12.- Ibid. doc. 3

13.- Ibid. doc. 15

14.- BALAGUER, A.M., *Historia de la Moneda dels Comtats Catalans*. Tesi doctoral llegida a la Universitat Autònoma de Barcelona, juny 1989, vol. I, en especial el capítol I, titulat «La moneda carolíngia: antecedents. La Moneda Carolíngia a Catalunya».

Troballes de moneda carolíngia en territoris d'Al-Andalus

També en aquest aspecte tan interessant del circulant carolingi hem fet sensibles progressos.

L'any 1987 publicàvem una combinació d'un dirhem amb un dirhem d'Abd al-Rahman II (822-852) amb un fragment de diner de Lluís el Pietós (814-840), trobada a Andalusia. Combinacions similars de dues peces, consistents en la inserció, per un tall transversal, d'un fragment doblegat en forma de pinça a una moneda sencera, són relativament freqüents en els dirhems de l'Emirat. El realment extraordinari és la combinació d'un dirhem, no amb un altra dirhem fragmentat, sinó amb un tros de diner carolingi.

L'evidència existent ens assenyalava el famós tresor de la Sagrada Família (barri de Còrdova) integrat per 170 dirhems i innombrables fragments (monedes i fragments pesaven 1.355 gr.) dels anys 157-298 H. (773-910) i que contenia, també, alguns fragments de monedes carolíngies del segle IX.

Hi havia, també, la notícia de la troballa en un lloc indeterminat de la Península d'un tresor de moneda carolíngia amb unes dates límit del 884-986¹⁵.

Avui podem sumar les següents dades, totes de la zona propera o de l'àrea Sevilla-Còrdova: Un òbol de Pipí II d'Aquitània (839-865), inèdit als catàlegs de referència més usuals, com són els de: Gariel, Prou, o bé Morrisson-Grunthal i també un fragment de diner d'Odó (887-898) de la seca d'Angers, procedent igualment d'Andalusia.

Totes aquestes troballes no fan més que confirmar els contactes del món andalusí amb el món carolingi, molt més intensos i freqüents del que hom creu sovint. Per altra banda, cal recordar també, que a les troballes europees es donen igualment associacions de dirhems amb diners i les troballes de moneda musulmana d'or o d'argent no són pas infreqüents¹⁶.

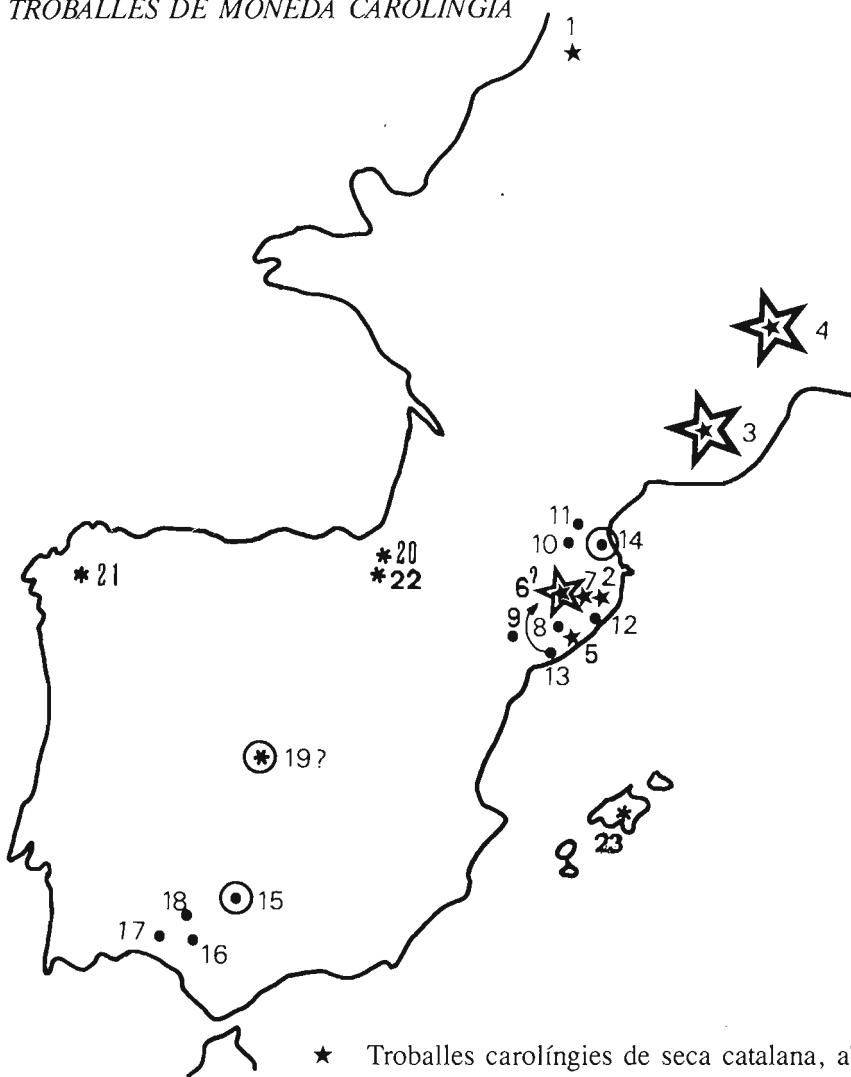
15.- Per les seves referències concretes Vid. el llistat justificatiu que acompanya el mapa.

16.- Vid. per exemple la síntesi ja clàssica de DUPLESSY, J., «La circulation des monnaies arabes en Europe Occidentale du VIII au XIII siècles» *Revue Numismatique*, 1956, pp. 101-163.

LLOCS DE TROBALLA EN EL MAPA. REFERÈNCIA BIBLIOGRÀFICA

1. DUURSTEDDE (Holanda) (De Coster, «Restitution de quelques monnaies a Charlemagne» *Revue Numismatique Belge*, 1852, pp. 369-403).
2. EMPÚRIES (Crusafont, M., «Tipo inédito de Carlomagno de la ceca de Roda» *Acta Numismàtica*, 13, 1983, pp. 125-135).
3. BELVEZET, Uzes Dep. Gard (França).- (Gariel, E., *Les monnaies royales sous la race carolingienne, Strasbourg, 1883, vol. I, pp. 65-7 i Morrison, Carolingian Coinage*, N. York, 1967, p. 324).
4. VEUILLIN, prop d'Apremont, Dep. Cheer (França).- (Gariel, op. cit. p. 60 i ss.; Morrison, op. cit., p. 345).
5. BARCELONA o els seus entorns (?).- (Crusafont, M. «Nou tipus carolingi de Barcelona de Carles el Calb». *II Simposi Numismàtic de Barcelona*, 1980. pp. 47-55; Balaguer, A.M., «La circulació monetària al Pla de Barcelona a l'època Medieval». *Actes del I Congrés d'història del Pla de Barcelona*, 1982, p. 221-2).
6. CATALUNYA, lloc no determinat.- (Crusafont, M. «Consecuencias de dos hallazgos de monedas catalano carolingias de transición» *Melanges offerts au Dr. J. B., Colbert de Beaulieu*, París, 1987, pp. 227-234).
7. SANT JULIÀ DE RAMIS.- (Ibid. p. 230).
8. Cerdanyola.- (Colomer, J. «Hallazgos monetarios en Catalunya», *Gaceta Numismática*, 74-75, p. 268).
9. CATALUNYA, lloc no determinat.- (Balaguer, A.M., «Troballes de monedes carolíngia a Catalunya», *Gaceta Numismática*, 84, pp. 143-4).
10. LLÍVIA.- (Balaguer, A.M., «Troballes Monetàries VII», *Acta Numismàtica*, 17-18, núm. A. N. 20).
11. VINÇÀ.- (Ibid., núm. A. N. 21).
12. GIRONA, demarcació (Ibid., núm. A. N. 22).
13. PANTÀ DE SANT PONÇ, curs alt del Cardener. (Ibid, núm. A. N. 23).
14. CASTELL ROSSELLÓ (Perpinyà).- (CLAUSTRE, G., «Decouverte d'un trésor carolingien de la deuxième moitié du IXe siècle» *Bulletin de la Société Agricole, Scientifique et Littéraire des Pyrénées Orientales*, 77, 1962, pp. 27-34).
15. CORDOVA, Barri de la sagrada Família.- SANTOS GENER, S. «Monedas carolingias en un tesoro de dirhems del emirato cordobés», *Numario Hispánico*, 1956, pp. 79-87.
16. ANDALUSIA, lloc indeterminat.- (Balaguer, A. M.; Canto, A., «Al-Andalus y los carolingios un singular hallazgo monetario» *Gaceta Numismática*, 85, 1987, pp. 41-9).
17. ANDALUSIA, lloc no determinat.- (Crusafont, M., «Troballes Monetàries», *Acta Numismàtica*, 17-18, núm. A. N., 24).
18. SEVILLA, zona de. (Balaguer, A. M., Ibid., A. N. 25).

TROBALLES DE MONEDA CAROLÍNGIA

- ★ Troballes carolíngies de seca catalana, aïllades.
- ☆ Troballes carolíngies de seca catalana, tresorets.
- Troballes de moneda carolíngia, s. IX, aïllades.
- ⊙ Troballes de moneda carolíngia s. IX, tresors.
- * Troballes de moneda carolíngia s. X-XI, aïllades.
- *⊙ Troballes de moneda carolíngia s. X-XI, tresors.

19. PENÍNSULA IBÉRICA, lloc no determinat. (CARON, E., *Monnaies Féodales Françaises*, París, 1882, pp. 115 f.)
20. IRUN, ermita de Santa Helena.- (Barandiaran, J., «Novedades sobre la Alta Edad Media en Guipuzcoa», *Estudios de Edad Media de la Corona de Aragón*, X, 1975, pp. 557-580.
21. SANTIAGO DE COMPOSTELA, (Navascués, J.M., «Hallazgos monetarios en la Catedral de Santiago de Compostela», *Numario Hispánico*, III, 1954, pp. 195-7).
22. IBAÑETA (Navarra).- (Mateu y Llopis, F., «Hallazgos monetarios VII» *Numario Hispánico*, I, 1952, núm. 577.
23. PALMA DE MALLORCA, (Crusafont, M., «Nou tipus carolingi... op. cit. *II Simposi Numismàtic de Barcelona*, 1980, pp. 52-3).